

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

ΕΝΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ιδιότητα του πολίτη εκφοβισμός εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα
εχθρικότητα ανεκτικότητα υπευθυνότητα αντιαθιγγανισμός αλληλεγγύη
ξеноφοβία δικαιοσύνη έγκλημα σεβασμός σεξισμός διαφορετικότητα ρατσισμός
ειρήνη εθνικισμός προκατάληψη συμμετοχή αντισημιτισμός ισότητα ομοφοβία
ασφάλεια αξιοπρέπεια ισλαμοφοβία ελευθερία διάκριση δημοκρατία μίσος

NO HATE
SPEECH
MOVEMENT

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ΕΠΙΠΕΔΟ 2

ΟΜΑΔΑ
12-20

ΔΙΑΡΚΕΙΑ
45'

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΧΩΡΙΣ ΟΡΙΑ;

Οι συμμετέχοντες εξερευνούν την έννοια της ελευθερίας της έκφρασης μέσα από μια σειρά από μελέτες περιπτώσεων. Πρέπει να αποφασίσουν τι να κάνουν με σχόλια ή ανακοινώσεις που είναι αμφιλεγόμενα, υβριστικά ή δυνητικά επικίνδυνα.

ΘΕΜΑΤΑ	Ελευθερία έκφρασης, Δημοκρατία και συμμετοχή, Ανθρώπινα δικαιώματα
ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΤΑ	Επίπεδο 2
ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΜΑΔΑΣ	12-20
ΔΙΑΡΚΕΙΑ	45 λεπτά
ΣΤΟΧΟΙ	• Να διερευνήσουμε την έννοια της ελευθερίας της έκφρασης. • Να κατανοήσουμε γιατί η ελευθερία της έκφρασης είναι σημαντική - τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία. • Να εξετάσουμε τους λόγους για τους οποίους μπορεί να είναι απαραίτητο να περιοριστεί η ελευθερία της έκφρασης, προκειμένου να προστατευθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως όπου εμπλέκεται ρητορική μίσους.
ΥΛΙΚΑ	• Χαρτόνια και μαρκαδόροι • Αντίγραφα των καρτελών στη σελίδα 92
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	• Κάντε αντίγραφα των καρτελών στη σελίδα 92 (αρκετά για κάθε επιμέρους ομάδα εργασίας).

ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Ρωτήστε τους συμμετέχοντες τι σημαίνει για αυτούς «ελευθερία της έκφρασης». Συγκεντρώστε τις ιδέες σε έναν πίνακα, παροτρύνοντας τη συζήτηση για κάποια από τα παρακάτω θέματα εάν δεν έχουν προταθεί από τους συμμετέχοντες:
 - Ελευθερία έκφρασης σημαίνει ότι μπορούμε να πούμε οτιδήποτε θέλουμε;
 - Εάν θεωρείτε ότι κάποιες «εκφράσεις» δεν πρέπει να επιτρέπονται, πώς αποφασίζουμε τι πρέπει να απαγορεύεται; Ποιος πρέπει να αποφασίζει;
 - Πέρα από τον προφορικό και τον γραπτό λόγο, με ποιους άλλους τρόπους «εκφραζόμαστε» (μουσική, θέατρο, εικόνες, γλώσσα του σώματος, κλπ);

2. Μην προσπαθήσετε να λύσετε θέματα στο στάδιο αυτό: συγκεντρώστε ορισμένες απόψεις και εξηγήστε ότι αυτά είναι θέματα συχνά αμφιλεγόμενα, τα οποία θα διερευνήσετε με περισσότερη λεπτομέρεια κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.
3. Ρωτήστε εάν έχουν εμποδίσει ποτέ κάποιον να πει κάτι που ήθελε - στο σπίτι, στο σχολείο ή σε δημόσιο χώρο. Πώς σας έκανε να αισθανθείτε αυτό; Γιατί ήταν σημαντικό για εσάς να μπορέσετε να εκφράσετε την άποψή σας;
4. Παρουσιάστε κάποιες σύντομες πληροφορίες για την ελευθερία της έκφρασης. Χρησιμοποιήστε τις παρακάτω πληροφορίες ή εμπλουτίστε τις από το βοηθητικό υλικό (σελ. 182):

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Το δικαίωμα να είμαστε ελεύθεροι να εκφράζουμε τις σκέψεις ή απόψεις μας είναι ένα σημαντικό ανθρώπινο δικαίωμα και αποτελεί μέρος του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι ένα πολύτιμο δικαίωμα, τόσο επειδή οι σκέψεις, οι απόψεις και η ικανότητά μας να επικοινωνούμε είναι στο επίκεντρο της έννοιας του ανθρώπου, όσο και επειδή η επικοινωνία και η συζήτηση είναι ουσιαστικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας αποτελεσματικής δημοκρατικής κοινωνίας. Η κατανόηση των άλλων και η στενή συνύπαρξη με αυτούς εξαρτώνται από την ανοιχτή και ελεύθερη επικοινωνία, ακόμη και εάν μερικές φορές πρέπει να ακούμε απόψεις με τις οποίες δε συμφωνούμε.

Ωστόσο, η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι ένα «απόλυτο» δικαίωμα, που ισχύει πάντοτε και δε γνωρίζει όρια. Είναι ένα δικαίωμα που πρέπει να ισορροπεί με τα δικαιώματα των άλλων ή με το καλό της κοινωνίας εν γένει. Όταν η έκφραση είτε είναι άκρως επικίνδυνη για ορισμένα άτομα ή ενδέχεται να αποβεί επιζήμια για την κοινωνία, τότε μπορεί να περιοριστεί.

5. Πείτε στους συμμετέχοντες ότι θα εργαστούν σε μικρές ομάδες (4-5 ατόμων) και θα συζητήσουν διάφορες περιπτώσεις, όπου άνθρωποι δημοσιεύουν στο διαδίκτυο πράγματα που βλάπτουν τους άλλους και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Οι ομάδες θα πρέπει να αποφασίσουν εάν πρόκειται για περίπτωση όπου το υλικό θα πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο - με άλλα λόγια, εάν πρέπει να περιοριστεί η ελευθερία έκφρασης.
 - Εάν αποφασίσουν ότι πρέπει: τι θα πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο και γιατί;
 - Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο μπορεί να γίνει και από ποιον;
6. Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε ομάδες 4 ή 5 ατόμων και δώστε σε κάθε ομάδα ένα αντίγραφο των περιπτώσεων στη σελίδα 92. Παραχωρήστε τους περίπου 20 λεπτά για να συζητήσουν την κάθε περίπτωση. Θα πρέπει να προσπαθήσουν να έχουν επιχειρήματα για τις αποφάσεις τους.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Παρουσιάστε κάθε μία από τις περιπτώσεις, ζητώντας τις αντιδράσεις των ομάδων. Συζητήστε εν συντομία τους λόγους για τους οποίους έλαβαν τις αποφάσεις τους. Χρησιμοποιήστε κάποιες από τις παρακάτω ερωτήσεις για να υποδείξετε άλλα σημεία-κλειδιά:

- Υπήρξαν περιπτώσεις όπου δεν μπορέσατε να συμφωνήσετε ως ομάδα; Ποιες ήταν οι βασικές διαφορές στις απόψεις;

- Είχε σημασία ποιος ήταν υπεύθυνος για τις δημοσιεύσεις; Είχε σημασία πόσοι άνθρωποι απάντησαν ή πώς απάντησαν;
- Καταλήξατε σε κάποιες γενικές αρχές στην προσπάθεια να αποφασίσετε πότε μπορεί (ή πρέπει) να περιορίζεται η ελευθερία της έκφρασης; Ποιοι είναι οι κίνδυνοι όταν «υπερ-περιορίζουμε»; Ποιοι είναι οι κίνδυνοι όταν «υπερ-επιτρέπουμε»;
- Πιστεύετε ότι το κλείσιμο ιστοτόπων ή η απομάκρυνση επιβλαβών δημοσιεύσεων είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο;
- Στη χώρα σας, υπάρχουν περιορισμοί ως προς το τι επιτρέπεται να λένε οι άνθρωποι - στο διαδίκτυο ή έξω από αυτό; Είναι διαφορετικοί οι κανόνες για την έκφραση στο διαδίκτυο;

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ

- Όσο οι συμμετέχοντες συζητούν τις περιπτώσεις, υπενθυμίστε τους ότι πρέπει να σκεφτούν πόσο υλικό θα αφαιρούσαν από το διαδίκτυο, εάν αποφάσιζαν να το κάνουν. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να αποφασίσουν να αφαιρέσουν ολόκληρο τον ιστότοπο (ή το προφίλ) ή να σβήσουν μόνο μία ανάρτηση / ένα βίντεο ή να διαγράψουν τον χρήστη που ανέβασε την ανάρτηση και ούτω καθεξής.
- Ίσως να είναι σκόπιμο να υπενθυμίσετε στους συμμετέχοντες ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεωρεί κάθε περιορισμό της ελευθερίας έκφρασης πολύ σοβαρό βήμα! Πρέπει να γίνεται μόνο όταν υπάρχει σοβαρός λόγος.
- Μπορεί να θέλετε να εξετάσετε με τους συμμετέχοντες κατά πόσο οι συζητήσεις τους βοήθησαν να διαμορφώσουν την άποψή τους, καθώς και τι μας λέει αυτό για την ελευθερία έκφρασης.
- Εάν χρειάζεται ή το επιτρέπει ο χρόνος, μπορεί να θέλετε να εξηγήσετε ότι το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων -και η ελευθερία έκφρασης- ουσιαστικά αφορά το πώς θα πρέπει να συμπεριφέρονται οι κυβερνήσεις. Ο περιορισμός της έκφρασης στο διαδίκτυο συχνά είναι πιο πολύπλοκος, αφού μεγάλο μέρος του διαδικτύου «ανήκει» σε ιδιωτικές εταιρείες (π.χ. ιδιωτικοί πάροχοι χώρου φιλοξενίας, ειδησεογραφικοί ιστότοποι που ανήκουν σε εταιρείες, κλπ). Εγείρονται ερωτήματα κατά πόσο ή σε ποιο βαθμό οι κυβερνήσεις πρέπει και μπορούν να ρυθμίζουν την έκφραση στο διαδίκτυο. Ανατρέξτε στο Κεφάλαιο 5, Βοηθητικές Πληροφορίες, αναφορικά με την ελευθερία έκφρασης.
- Πριν ξεκινήσετε τη δραστηριότητα, προσπαθήστε να μάθετε εάν κάποια από τις περιπτώσεις θεωρείται παράνομη σύμφωνα με την εθνική σας νομοθεσία.
- Ίσως να είναι χρήσιμο να ολοκληρώσετε τη δραστηριότητα εξετάζοντας τυχόν άλλους τρόπους αντιμετώπισης των περιπτώσεων. Αναφερθείτε στο υλικό γύρω από την εκστρατεία No Hate Speech Movement στο Κεφάλαιο 2 για προτάσεις. Υπενθυμίστε στους συμμετέχοντες ότι η απομάκρυνση του προσβλητικού περιεχομένου ή του ιστοτόπου δεν είναι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης! Επίσης, μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εφαρμοστεί πρακτικά, δεδομένου του όγκου του υλικού που δημοσιεύεται στο διαδίκτυο.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ

Μπορεί να γίνει αναπαράσταση των περιπτώσιολογικών μελετών με παιχνίδι ρόλων: κάθε επιμέρους ομάδα μπορεί να προετοιμάσει ένα από τα σενάρια και να το παρουσιάσει στις άλλες. Στη συνέχεια, θα μπορούσε να γίνει συζήτηση γύρω από την καταλληλότερη αντιμετώπιση στο σύνολο της ομάδας.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΗ

Πόσα γνωρίζουν οι συμμετέχοντες για τους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους τους; Θα μπορούσαν να κάνουν μια έρευνα γύρω από δημόσιες δηλώσεις που έχουν κάνει σχετικά με μειονότητες ή άλλες ευπαθείς ομάδες και μετά να συντάξουν επιστολές, εκφράζοντας την υποστήριξη ή τη δυσαρέσκειά τους. Με ατομική επιστολή από το κάθε μέλος της ομάδας μπορεί ακόμα και να υπάρξει ανταπόκριση! Συζητήστε με την ομάδα πιθανούς τρόπους δράσης σε περίπτωση που κάποιος από τους συμμετέχοντες δει ρατσιστικές δημοσιεύσεις στο διαδίκτυο. Αναπτύξτε από κοινού επιχειρήματα και σύντομα μηνύματα, που να μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι συμμετέχοντες εάν εντοπίσουν ρητορική μίσους στο διαδίκτυο.

ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Μια ομάδα που αποκαλείται «Ανακτούμε το έθνος μας» δημιουργεί ιστότοπο όπου προάγει «παραδοσιακές αξίες». Πολλές από τις δημοσιεύσεις είναι ρατσιστικές. Ο ιστότοπος κατακλύζεται από σχόλια και πυροδοτεί έντονη συζήτηση. Μέρος της συζήτησης περιλαμβάνει ιδιαίτερα υβριστική γλώσσα, αλλά υπάρχει και μεγάλο πλήθος σχολιαστών που αντιτίθεται στη ρατσιστική ιδεολογία του ιστότοπου.
 - Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
 - Εάν όχι, τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;
2. Ένας πολιτικός, ο Νικόλας, χρησιμοποιεί τον προσωπικό του ιστότοπο για να αιτηθεί την έξωση μιας κοινότητας Ρομά από την εκλογική του επικράτεια, κατηγορώντας τους για τα υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας. Σε συνέχεια των ισχυρισμών του, παρατηρείται σειρά επιθέσεων ενάντια σε Ρομά σε όλη τη χώρα. Πολλά μέσα ενημέρωσης αρχίζουν να δημοσιεύουν ιστορίες με εγκλήματα που έχουν γίνει από Ρομά - αλλά όχι για εγκλήματα που έχουν γίνει εναντίον τους.
 - Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
 - Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;

ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

3. Σε ένα προσωπικό ιστολόγιο (blog), ο Παύλος αναρτά ένα σκίτσο που δείχνει έναν γνωστό πολιτικό με δάχτυλα που στάζουν αίμα και πτώματα γύρω του. Πολλοί άνθρωποι το σχολιάζουν, ως επί το πλείστον υποστηρίζοντας το σκίτσο.

- Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
- Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;

4. Η Ελένη δημοσιεύει ένα βίντεο στο δημόσιο προφίλ της που κοροϊδεύει τα άτομα με αναπηρία, παρουσιάζοντάς τα σαν ανάκανα, εξωγήινα όντα. Οι στατιστικές του ιστοτόπου δείχνουν ότι σχεδόν κανείς δεν έχει παίξει το βίντεο και δεν υπάρχουν σχόλια από επισκέπτες.

- Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
- Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;

5. Ένας δημοσιογράφος βλέπει το βίντεο (από το παράδειγμα 4) και ξεκινάει μια εκστρατεία για να αφαιρεθεί το προφίλ της Ελένης από τον ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης. Ως αποτέλεσμα, το βίντεο έχει χιλιάδες επισκέψεις. Επισκέπτες αρχίζουν να σχολιάζουν ότι είναι «το καλύτερο βίντεο που έγινε ποτέ», ότι «πρέπει να αρχίσουμε να είμαστε ρεαλιστικοί για τα άτομα με αναπηρία», κλπ.

- Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
- Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;

6. Η Νίνα, μια ευρέως γνωστή διασημότητα, αναρτά ένα άρθρο σε έναν ειδησεογραφικό ιστότοπο, όπου ισχυρίζεται ότι οι διεμφυλικές (τρανς) γυναίκες αποτελούν «ύβρη ενάντια στην ανθρωπότητα». Δημιουργείται ιστότοπος κατά της Νίνας, με λεπτομέρειες για την προσωπική της ζωή. Η Νίνα αρχίζει να λαμβάνει εκατοντάδες προσωπικά υβριστικά email και tweets. Μερικά περιλαμβάνουν απειλές.

- Υπάρχει κάτι που πρέπει να αφαιρεθεί από το διαδίκτυο; Εάν ναι, πόσο και γιατί;
- Εάν όχι, γιατί όχι; Τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;